

NR 86/2015

KIM SĄ WYBORCY PAWŁA KUKIZA?

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 9 stycznia 2015 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Niewątpliwie niespodzianką tegorocznych wyborów prezydenckich w Polsce okazał się Paweł Kukiz, który rozpoczął swoją kampanię wyborczą z poparciem społecznym deklarowanym w marcu br. na poziomie 2%¹, a ostatecznie po I turze wyborów uplasował się na trzeciej pozycji gromadząc 20,8% głosów. Mimo że nie wszedł do II tury wyborów, jego popularność nie maleje. Nie założył wprawdzie własnego ugrupowania, ale – jak wynika z czerwcowego sondażu – potencjalna siła polityczna skupiona wokół niego może liczyć obecnie na 19% poparcia². Sam Paweł Kukiz uplasował się na czele majowego rankingu zaufania do osób publicznych z rezultatem 58%³. Na podstawie wyników majowego badania⁴ sprawdzaliśmy, kim są zdeklarowani wyborcy Pawła Kukiza z I tury wyborów prezydenckich, jak postrzegają sytuację w kraju oraz jakie prezentują poglądy w niektórych kwestiach społeczno-politycznych.

SPOŁECZNO-DEMOGRAFICZNA CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATU PAWŁA KUKIZA

W majowym sondażu spośród tych, którzy przyznali, że głosowali w I turze wyborów prezydenckich i oddali swój głos na jednego z jedenastu kandydatów, niemal jedną czwartą (23%) stanowili zdeklarowani wyborcy Pawła Kukiza. Cechą najsilniej warunkującą jego elektorat okazał się wiek. Zgodnie z deklaracjami, głosowali na niego przede wszystkim ludzie młodzi – w wieku od 18 do 24 lat (46%), a także nieco starsi – od 25 do 34 roku życia (45%). Tym samym ze względu na sytuację społeczno-zawodową grupę tę stanowili głównie uczniowie i studenci (48% z nich poparło Pawła Kukiza), a ponadto robotnicy niewykwalifikowani (41%), pracownicy średniego szczebla, w tym technicy (40%) oraz bezrobotni (30%).

---

¹ Zob. komunikat CBOS „Preferencje w wyborach prezydenckich”, marzec 2015 (oprac. A. Cybulska).

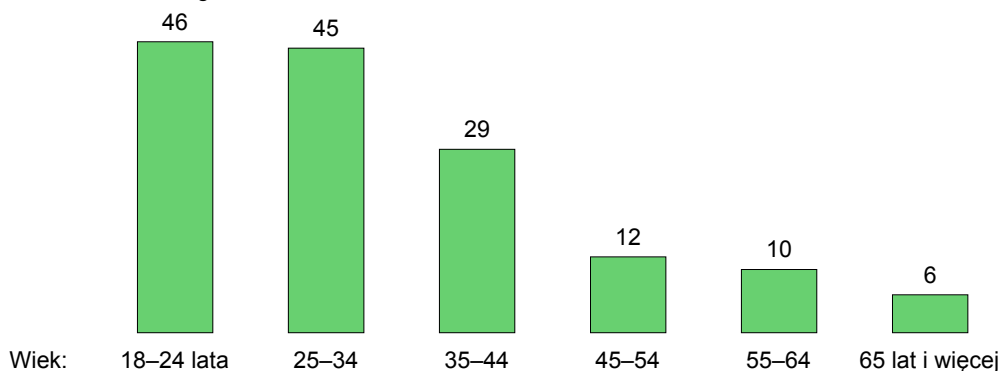
² Por. komunikat CBOS „Preferencje partyjne w czerwcu”, czerwiec 2015 (oprac. K. Pankowski).

³ Zob. komunikat CBOS „Zaufanie do polityków między pierwszą a drugą turą wyborów prezydenckich”, maj 2015 (oprac. B. Badora).

⁴ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (300) przeprowadzono metodą wywiadów bezpośrednich (face-to-face) wspomaganym komputerowo (CAPI) w dniach 14–20 maja 2015 roku na liczącej 1048 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

RYS. 1. WYBORCY PAWŁA KUKIZA W POSZCZEGÓLNYCH KATEGORIACH WIEKOWYCH

Odsetki respondentów twierdzących, że w I turze wyborów prezydenckich oddali głos na Pawła Kukiza

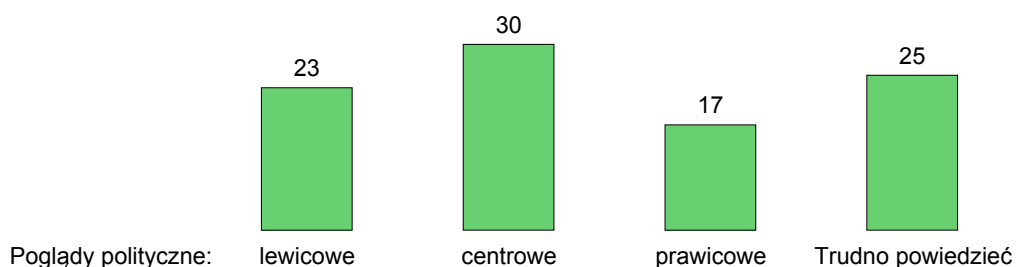

Uwaga! Procentowanie w grupie respondentów deklarujących udział w I turze wyborów prezydenckich i oddanie głosu na jednego z kandydatów

Nieco częściej niż pozostali do wyborców Pawła Kukiza z I tury wyborów prezydenckich zaliczają się także respondenci z wykształceniem średnim (32%), osoby praktykujące religijnie kilka razy w roku (32%), określające swoje poglądy polityczne jako centrowe (30%) oraz uzyskujące relatywnie najwyższe dochody *per capita* (30%). Istotnie częściej są to mężczyźni niż kobiety (27% wobec 19%) – patrz tabela aneksowa.

RYS. 2. WYBORCY PAWŁA KUKIZA W GRUPACH WYRÓŻNIONYCH ZE WZGLĘDU NA DEKLAROWANE POGŁĄDY POLITYCZNE

Odsetki respondentów twierdzących, że w I turze wyborów prezydenckich oddali głos na Pawła Kukiza

Uwaga! Procentowanie w grupie respondentów deklarujących udział w I turze wyborów prezydenckich i oddanie głosu na jednego z kandydatów

Z deklaracji wyborców Pawła Kukiza wynika, że w 2010 roku w II turze wyborów prezydenckich głosowali w zdecydowanej większości na Bronisława Komorowskiego (78% głosujących), a w wyborach parlamentarnych w październiku 2011 roku poparli przede wszystkim Platformę Obywatelską (44%), w drugiej kolejności – dużo rzadziej – Prawo i Sprawiedliwość (15%)⁵.

WYBORCY PAWŁA KUKIZA O SYTUACJI SPOŁECZNO-POLITYCZNEJ W KRAJU

Osoby, które twierdzą, że w I turze tegorocznych wyborów prezydenckich głosowały na Pawła Kukiza, w większości (59%) – podobnie jak ogół Polaków – źle oceniają kierunek rozwoju sytuacji w kraju. Zadowolenie z niego wyraża jedna czwarta tej grupy osób (25%). W tym względzie wyborcy Pawła Kukiza nie wyróżniają się na tle ogółu badanych, są natomiast dużo bardziej krytyczni niż zadeklarowani wyborcy Bronisława Komorowskiego i jednocześnie bardziej pobłażliwi w ocenach niż głosujący na zwycięzcę tegorocznych wyborów prezydenckich – Andrzeja Dudę.

Tabela 1

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?		
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– Pawła Kukiza (N=154)	25	59	16
– Andrzeja Dudę (N=214)	18	69	13
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	52	33	15
Ogół badanych	28	57	15

Z kolei w ocenie sytuacji politycznej w Polsce elektorat Pawła Kukiza jest wyjątkowo krytyczny. Negatywne opinie o polskiej scenie politycznej wyraża 63% jego wyborców, tj. o 36 punktów procentowych więcej niż w przypadku wyborców Bronisława Komorowskiego, o 16 punktów więcej niż wśród ogółu badanych, a także o 7 punktów więcej niż w elektoracie Andrzeja Dudy.

---

⁵ Należy zaznaczyć, że 22% obecnych wyborców Pawła Kukiza nie pamięta, na kogo głosowało w ostatnich wyborach parlamentarnych.

Tabela 2

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:			
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– Pawła Kukiza (N=154)	3	31	63	3
– Andrzeja Dudę (N=214)	6	33	56	5
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	22	49	27	2
Ogół badanych	10	38	47	5

Na sytuację gospodarczą w Polsce wyborcy Pawła Kukiza zapatrują się podobnie jak ogół dorosłych Polaków, a jednocześnie zdecydowanie bardziej krytycznie niż elektorat ustępującego prezydenta oraz bardziej przychylnie niż wyborcy nowej głowy państwa. Dwie piąte elektoratu Pawła Kukiza (40%) określa obecną sytuację gospodarczą w Polsce jako złą, zbliżony odsetek (38%) uważa, że jest ona przeciętna (ani dobra, ani zła), natomiast niespełna jedna piąta (18%) jest z niej zadowolona.

Tabela 3

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:			
	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– Pawła Kukiza (N=154)	18	38	40	4
– Andrzeja Dudę (N=214)	9	39	49	3
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	43	37	18	2
Ogół badanych	22	38	37	3

Prognozy rozwoju sytuacji w kraju w ciągu najbliższego roku są we wszystkich porównywanych grupach zdecydowanie bardziej zbliżone niż oceny, z tym że w elektoracie Pawła Kukiza – relatywnie najbardziej pesymistyczne. Ponad połowa jego wyborców (52%) uważa, że w najbliższym roku sytuacja w Polsce się nie zmieni, natomiast odsetki tych, którzy przewidują jej poprawę lub pogorszenie, są takie same (po 21%).

Tabela 4

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?			
	Poprawi się	Nie zmieni się	Pogorszy się	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– Pawła Kukiza (N=154)	21	52	21	6
– Andrzeja Dudę (N=214)	24	48	16	12
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	25	56	10	9
Ogół badanych	20	53	18	9

W ocenie działań obecnego rządu wyborcy Pawła Kukiza są wprawdzie zdecydowanie bardziej pobłażliwi niż ci, którzy w I turze wyborów prezydenckich oddali głos na Andrzeja Dudę, jednak cechują się zdecydowanie większym krytycyzmem niż ogół badanych czy, tym bardziej, niż wyborcy prezydenta Bronisława Komorowskiego, popieranego w wyborach przez główną partię rządzącą.

Tabela 5

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Stosunek do rządu			
	zwolennicy	przeciwnicy	obojętni	Trudno powiedzieć
	w procentach			
– Pawła Kukiza (N=154)	14	48	36	2
– Andrzeja Dudę (N=214)	6	67	26	1
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	63	13	23	1
Ogół badanych	25	38	35	2

Jeśli chodzi o poziom zadowolenia z funkcjonowania demokracji w Polsce, to głosujący na Pawła Kukiza – podobnie jak ogół Polaków oraz wyborcy Andrzeja Dudy – w większości twierdzą, że sposób, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju, nie jest satysfakcjonujący. Tym samym zajmują zdecydowanie odmienne stanowisko niż elektorat Bronisława Komorowskiego, w którym ponad dwie trzecie stanowią osoby zadowolone ze stanu polskiej demokracji.

Tabela 6

Odpowiedzi tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:	Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan(i) zadowolony(a) czy niezadowolony(a) ze sposobu, w jaki funkcjonuje demokracja w naszym kraju?		
	Zadowolony(a)	Niezadowolony(a)	Trudno powiedzieć
	w procentach		
– Pawła Kukiza (N=154)	38	59	3
– Andrzeja Dudę (N=214)	29	64	7
– Bronisława Komorowskiego (N=232)	68	26	6
Ogół badanych	40	53	7

POGLĄDY WYBORCÓW PAWŁA KUKIZA NA TEMAT WYBRANYCH KWESTII SPOŁECZNO-POLITYCZNYCH

Elektorat Pawła Kukiza, generalnie rzecz biorąc, wpisuje się w przekonania wyrażane przez ogół Polaków. Zdecydowana większość jego wyborców (75%) podziela wizję państwa opiekuńczego, zgodnie z którą powinno ono zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. Podobnie jak ogół Polaków, wyborcy Pawła Kukiza w większości (66%) sprzeciwiają się przyjęciu przez Polskę wspólnej europejskiej waluty, opowiadają się za progresywnym systemem podatkowym (60%) oraz za ograniczeniem prywatyzacji (59%). Najczęściej nie wyrażają zgody na ograniczenie praw i swobód obywatelskich w celu zwiększenia skuteczności w walce z przestępczością (56%), uznają konkordat między Polską a Stolicą Apostolską za niepotrzebny (52%) oraz sprzeciwiają się wprowadzeniu możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (47%). Zdecydowanie mniej jednoznaczne z kolei są ich poglądy dotyczące integracji Polski w ramach Unii Europejskiej, kierunku polskiej polityki wschodniej, prawnych regulacji przerywania ciąży oraz elastyczności zatrudnienia, przy czym ponad dwukrotnie częściej twierdzą, że Polska powinna raczej dbać o dobre relacje z Rosją, niż wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSRR (43% wobec 19%), rzadziej opowiadają się za ścisłą integracją Polski z Unią Europejską niż za dążeniem do jak najdalej idącej niezależności (30% wobec 44%), częściej zaś skłaniają się ku nieograniczonemu przyzwoleniu na przerywanie ciąży niż całkowitemu zakazowi aborcji (38% wobec 28%). Najbardziej natomiast podzielony jest elektorat Pawła Kukiza w kwestii elastyczności zatrudnienia. Niemal tyle samo jego wyborców sądzi, że najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, co uważa, że najistotniejszy jest interes pracodawców, by w razie problemów mogli łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bali się ponownie zatrudniać pracowników (odpowiednio: 39% i 38%).

Jak wynika z tabeli nr 7, wyborcy Pawła Kukiza w wielu kwestiach wyróżniają się swoimi opiniami na tle ogółu dorosłych Polaków czy, tym bardziej, na tle elektoratów największych jego konkurentów w wyścigu o urząd prezydenta. Ponieważ respondenci wyrażali swoje opinie na temat istotnych kwestii posługując się 7-punktową skalą, różnice poglądów poszczególnych elektoratów dokładniej odzwierciedlą porównania średnich ocen, którym przyjrzymy się w następnej części opracowania.

Tabela 7

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:			Odsetki wśród ogółu badanych*
	Pawła Kukiza	Andrzeja Dudę	Bronisława Komorowskiego	
	N=154	N=214	N=232	
w procentach				
Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej (1+2+3)	30	23	46	33
Opinia ambiwalentna (4)	25	13	20	21
Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności (5+6+7)	44	59	31	41
Trudno powiedzieć	1	5	3	5
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	75	88	77	83
Opinia ambiwalentna (4)	10	9	13	8
Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	15	3	10	8
Trudno powiedzieć	0	0	0	1
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	60	76	64	64
Opinia ambiwalentna (4)	11	6	11	9
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	28	14	25	24
Trudno powiedzieć	1	4	0	3
Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli (1+2+3)	31	44	38	42
Opinia ambiwalentna (4)	11	11	17	12
Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli (5+6+7)	56	41	45	44
Trudno powiedzieć	2	4	0	2
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (1+2+3)	38	11	39	28
Opinia ambiwalentna (4)	32	25	32	28
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (5+6+7)	28	57	26	39
Trudno powiedzieć	2	7	3	5
Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów (1+2+3)	52	24	54	43
Opinia ambiwalentna (4)	16	12	15	14
Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować przede wszystkim z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa (5+6+7)	31	61	30	39
Trudno powiedzieć	1	3	1	4

Tabela 7 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1–7)	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń wśród tych, którzy – według deklaracji – w I turze wyborów prezydenckich głosowali na:			Odsetki wśród ogółu badanych*
	Pawła Kukiza	Andrzeja Dudę	Bronisława Komorowskiego	
	N=154	N=214	N=232	
w procentach				
Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (1+2+3)	33	14	44	26
Opinia ambiwalentna (4)	18	5	10	11
Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci (5+6+7)	47	78	43	59
Trudno powiedzieć	2	3	3	4
Polska powinna możliwie najszybciej przyjąć euro (1+2+3)	14	6	19	14
Opinia ambiwalentna (4)	14	10	25	16
Polska w ogóle nie powinna przyjmować euro (5+6+7)	66	81	52	66
Trudno powiedzieć	6	3	4	4
Polska powinna prowadzić aktywną politykę wschodnią i wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR (1+2+3)	19	23	34	25
Opinia ambiwalentna (4)	36	20	25	24
Polska nie powinna angażować się w sposób szczególny na wschodzie, ale dbać przede wszystkim o dobre relacje z Rosją (5+6+7)	43	50	37	44
Trudno powiedzieć	2	7	4	7
Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw (1+2+3)	39	45	25	40
Opinia ambiwalentna (4)	20	16	22	19
Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników (5+6+7)	38	29	49	34
Trudno powiedzieć	3	10	4	7
Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe (1+2+3)	23	7	19	13
Opinia ambiwalentna (4)	18	10	18	15
Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową (5+6+7)	59	80	62	67
Trudno powiedzieć	0	3	1	5

* Dane dla ogółu badanych pochodzą ze zagregowanego zbioru danych z badania kwietniowego i majowego, a dane odnoszące się do elektoratów z I tury wyborów prezydenckich pochodzą wyłącznie z pomiaru majowego

POGLĄDY ELEKTORATU PAWŁA KUKIZA NA TLE POGLĄDÓW OGÓLU POLAKÓW

Porównując opinie zadeklarowanych wyborców Pawła Kukiza na temat kwestii społeczno-politycznych z opiniami ogółu dorosłych Polaków, można stwierdzić – na podstawie różnic średnich⁶ – że istotnie częściej niż ogół opowiadają się za prawnym dopuszczeniem zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci, częściej podważają potrzebę funkcjonowania konkordatu, rzadziej skłonni są zgadzać się na ograniczanie praw obywateli mające na celu skuteczną walkę z przestępczością, częściej przyzwalają na aborcję, rzadziej opowiadają się za ideą państwa opiekuńczego, a w kwestiach podatkowych bliższe jest im rozwiązanie, zgodnie z którym wszyscy powinni płacić jednakowy procent podatku od uzyskiwanych dochodów. W pozostałych sprawach ich opinie nie odbiegają znacząco od prezentowanych przez całe społeczeństwo.

Tabela 8

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	wśród ogółu dorosłych Polaków (N=2075)**	
	wartości średnie na skali 1–7		
(1) Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci	4,42	5,04	-0,62*
(7) Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci			
(1) Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów	3,28	3,83	-0,55*
(7) Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować przede wszystkim z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa			
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,52	3,98	+0,54*
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli			
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	3,81	4,32	-0,51*
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane			

⁶ Zastosowano test t Studenta.

Tabela 8 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	wśród ogółu dorosłych Polaków (N=2075)**	
	wartości średnie na skali 1-7		
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	2,35	1,85	+0,50*
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.			
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,37	2,90	+0,47*
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów			
(1) Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe	5,03	5,51	-0,48
(7) Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową			
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	4,35	4,22	+0,13
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności			
(1) Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw	3,88	3,78	+0,10
(7) Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników			
(1) Polska powinna prowadzić aktywną politykę wschodnią i wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR	4,67	4,59	+0,08
(7) Polska nie powinna angażować się w sposób szczególny na wschodzie, ale dbać przede wszystkim o dobre relacje z Rosją			
(1) Polska powinna możliwie najszybciej przyjąć euro	5,45	5,52	-0,07
(7) Polska w ogóle nie powinna przyjmować euro			

* Różnice średnich istotne na poziomie $p < 0,05$

** Dane dla ogółu badanych pochodzą z zagregowanego zbioru danych z badania kwietniowego i majowego

**POGLĄDY ELEKTORATU PAWŁA KUKIZA NA TLE POGLĄDÓW
ELEKTORATU ANDRZEJA DUDY**

Zdecydowanie większe różnice średnich odnotowujemy między poglądami osób, które – zgodnie z deklaracjami – głosowały na Pawła Kukiza, a poglądami wyborców Andrzeja Dudy. Te dwa elektoraty różnią się przede wszystkim opiniami w kwestiach światopoglądowych. Wyborcy Pawła Kukiza zdecydowanie częściej niż głosujący na prezydenta elekta podważają konieczność funkcjonowania w Polsce konkordatu, natomiast wyraźnie bardziej liberalni są w podejściu do prawnego usankcjonowania możliwości zawierania formalnych związków jedнопłciowych oraz nieograniczonego przyzwolenia na aborcję. Elektoraty te znacząco różni także podejście do walki z przestępczością, systemu podatkowego oraz prywatyzacji. Wyborcy Pawła Kukiza rzadziej opowiadają się za możliwością ograniczania praw obywatelskich dla skutecznej walki z przestępczością, częściej popierają ideę prywatyzacji oraz podatku liniowego.

W mniejszym zakresie, ale również istotnie, różni ich także wizja modelu państwa oraz opinia na temat obecności Polski w strukturach Unii Europejskiej. Wyborcy Pawła Kukiza rzadziej niż głosujący na Andrzeja Dudę postulują model państwa opiekuńczego, nieco częściej natomiast opowiadają się za ścisłą integracją Polski z Unią Europejską oraz za przyjęciem przez nasz kraj europejskiej waluty. Bardzo zbliżone są poglądy obu grup wyborców jedynie w kwestii elastyczności zatrudnienia oraz polityki wschodniej.

Tabela 9

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	w elektoracie Andrzeja Dudy (N=214)	
	wartości średnie na skali 1–7		
(1) Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów	3,28	4,92	-1,64*
(7) Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować przede wszystkim z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa			
(1) Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci	4,42	5,93	-1,51*
(7) Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci			
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	3,81	5,22	-1,41*
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane			

Tabela 9 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	w elektoracie Andrzeja Dudy (N=214)	
	wartości średnie na skali 1–7		
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,52	3,93	+1,13*
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli			
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,37	2,24	+1,13*
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów			
(1) Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe	5,03	6,16	-1,13*
(7) Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową			
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	2,35	1,57	+0,78*
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.			
(1) Polska powinna możliwie najszybciej przyjąć euro	5,45	6,19	-0,74*
(7) Polska w ogóle nie powinna przyjmować euro			
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	4,35	5,01	-0,66*
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności			
(1) Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw	3,88	3,51	+0,37
(7) Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników			
(1) Polska powinna prowadzić aktywną politykę wschodnią i wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR	4,67	4,81	-0,14
(7) Polska nie powinna angażować się w sposób szczególny na wschodzie, ale dbać przede wszystkim o dobre relacje z Rosją			

* Różnice średnich istotne na poziomie $p < 0,05$

**POGLĄDY ELEKTORATU PAWŁA KUKIZA NA TLE POGLĄDÓW
ELEKTORATU BRONISŁAWA KOMOROWSKIEGO**

W zdecydowanie mniejszym zakresie poglądy wyborców Pawła Kukiza różnią się od poglądów elektoratu ustępującego prezydenta. W tym przypadku różnice dotyczą zwłaszcza tych kwestii, które nie różnicowały lub różnicowały w niewielkim stopniu elektoraty Pawła Kukiza i Andrzeja Dudy. Wyborcy Pawła Kukiza istotnie rzadziej niż ci, którzy – zgodnie z deklaracjami – oddali swój głos na Bronisława Komorowskiego, opowiadają się za dążeniem Polski do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej, rzadziej postulują przyjęcie euro, a także bliższa im jest prorosyjska polityka wschodnia niż wspieranie proeuropejskich dążeń Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR. Ponadto są mniej liberalni w kwestii bezpieczeństwa zatrudnienia i ochrony istniejących miejsc pracy, przedkładając je nad ewentualne zabezpieczenie pracodawców w razie niekorzystnej zmiany sytuacji gospodarczej. W pozostałych kwestiach poglądy wyborców Pawła Kukiza są podobne do poglądów wyrażanych przez elektorat prezydenta Bronisława Komorowskiego.

Tabela 10

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	w elektoracie Bronisława Komorowskiego (N=232)	
	wartości średnie na skali 1–7		
(1) Polska powinna dążyć do jak najściślejszej integracji w ramach Unii Europejskiej	4,35	3,59	+0,76*
(7) Polska powinna dążyć do zachowania w Unii Europejskiej jak najdalej idącej niezależności			
(1) Najważniejsze jest bezpieczeństwo zatrudnienia i ochrona istniejących miejsc pracy, nawet jeśli pogarsza się sytuacja ekonomiczna przedsiębiorstw	3,88	4,48	-0,60*
(7) Najważniejsze jest, aby przedsiębiorstwa mogły szybko reagować na zmiany sytuacji gospodarczej, by w razie problemów mogły łatwo zmniejszać zatrudnienie i nie bały się ponownie zatrudniać pracowników			
(1) Polska powinna prowadzić aktywną politykę wschodnią i wspierać proeuropejskie dążenia Ukraińców i innych narodów byłego ZSSR	4,67	4,17	+0,50*
(7) Polska nie powinna angażować się w sposób szczególny na wschodzie, ale dbać przede wszystkim o dobre relacje z Rosją			

Tabela 10 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń		Różnice średnich
	w elektoracie Pawła Kukiza (N=154)	w elektoracie Bronisława Komorowskiego (N=232)	
	wartości średnie na skali 1–7		
(1) Polska powinna możliwie najszybciej przyjąć euro	5,45	5,04	+0,41*
(7) Polska w ogóle nie powinna przyjmować euro			
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	3,37	2,96	+0,41
(7) Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów			
(1) Prawo powinno dopuszczać możliwość zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci	4,42	4,03	+0,39
(7) Prawo w ogóle nie powinno dopuszczać możliwości zawierania formalnych związków partnerskich przez osoby tej samej płci			
(1) Z przestępczością należy walczyć twardo, nawet jeśli miałyby to ograniczać prawa i swobody zwykłych obywateli	4,52	4,14	+0,38
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale tak, by nie ograniczać praw i swobód zwykłych obywateli			
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	2,35	2,04	+0,31
(7) Obywatele powinni dbać o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.			
(1) Należy sprywatyzować wszystkie przedsiębiorstwa państwowe	5,03	5,18	-0,15
(7) Znaczna liczba przedsiębiorstw powinna pozostać własnością państwową			
(1) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	3,81	3,76	+0,05
(7) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane			
(1) Konkordat między Polską a Stolicą Apostolską jest niepotrzebny. Państwo nie powinno wyróżniać żadnego z wyznań ani Kościołów	3,28	3,27	+0,01
(7) Konkordat jest potrzebny. Państwo powinno współpracować przede wszystkim z Kościołem katolickim, do którego należy większość społeczeństwa			

* Różnice średnich istotne na poziomie $p < 0,05$

Poglądy, którymi w prezentowanych kwestiach społeczno-politycznych w istotny sposób wyróżniał się elektorat Pawła Kukiza na tle wyborców pozostałych kandydatów, którzy w I turze wyborów prezydenckich ubiegali się o najwyższy urząd w państwie (traktowanych łącznie)⁷, a tym samym niejako sprzyjały popieraniu Pawła Kukiza, to jedynie częstsze przekonanie o braku zasadności ograniczania praw i swobód obywatelskich w imię walki z przestępczością, relatywnie rzadsze wspieranie idei państwa opiekuńczego oraz – paradoksalnie – nieco silniejsze przeświadczenie o konieczności ochrony istniejących miejsc pracy i wspierania bezpieczeństwa zatrudnienia. Sprzeczność tę można próbować tłumaczyć tym, że wyborcy Pawła Kukiza to głównie ludzie młodzi, nierzadko pracujący na tzw. umowach śmieciowych. O ile rzadziej niż inni oczekują od państwa wsparcia w postaci pomocy społecznej, o tyle chcieliby raczej ograniczenia dość powszechnie w Polsce stosowanej elastyczności zatrudnienia.

Można odnieść wrażenie, że elektorat Pawła Kukiza, jeżeli chodzi o poglądy społeczno-polityczne, sytuuje się między elektoratami Andrzeja Dudy i Bronisława Komorowskiego, tym samym nie wyróżnia się zbytnio na tle ogółu badanych. Poza niezadowoleniem z sytuacji w kraju i związaną z tym wyborczą mobilizacją niewiele, jak się wydaje, jego zwolenników łączy. W naukach politycznych ugrupowanie odwołujące się do tego typu elektoratu – cechującego się różnorodnością i labilnością ideologiczną – definiowane jest jako *big tent party* lub *catch-all party*. Celem takiego ugrupowania jest zjednoczenie jak największej liczby wyborców, którzy nierzadko prezentują odmienne poglądy. O ile jednak brak jednoznacznej „ideologii” może okazać się dla ewentualnej formacji politycznej skuteczny w krótkim okresie, o tyle w dłuższej perspektywie czasowej konieczne wydaje się pewne dookreślenie, co w przypadku elektoratu Pawła Kukiza może być niełatwe.

Opracował
Rafał BOGUSZEWSKI

---

⁷ Wykonano regresję logistyczną.

Tabela 1

		Na kogo Pan(i) głosował(a) w I turze wyborów prezydenckich?*				Liczba osób
		Andrzej Duda	Bronisław Komorowski	Paweł Kukiz	Pozostali kandydaci	
		%	%	%	%	
Ogółem		32	35	23	10	664
Płeć	Mężczyźni	32	30	27	11	327
	Kobiety	33	39	19	9	337
Wiek	18-24 lata	18	14	46	22	60
	25-34	21	22	45	13	133
	35-44	22	42	29	7	115
	45-54	44	39	12	6	106
	55-64	42	40	10	8	131
	65 lat i więcej	40	45	6	9	120
Miejsce zamieszkania	Wieś	39	29	22	10	243
	Miasto do 19 999	35	34	20	11	100
	20 000 - 99 999	33	34	22	10	129
	100 000 - 499 999	18	48	29	5	115
	500 000 i więcej mieszk.	25	38	24	14	78
Wykształcenie	Podstawowe / gimnazjalne	45	34	10	11	107
	Zasadnicze zawodowe	42	36	14	8	155
	Średnie	29	29	32	10	201
	Wyższe	21	41	28	11	202
Grupa społeczna i zawodowa	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	14	43	32	11	99
	Średni personel, technicy	14	30	40	15	27
	Pracownicy adm.-biurowi	37	31	31	1	50
	Pracownicy usług	27	31	25	17	39
	Robotnicy wykwalifikowani	39	28	26	8	61
	Robotnicy niewykwalifik.	22	26	41	11	28
	Rolnicy	62	29	5	3	28
	Pracujący na własny rach.	25	50	10	15	32
	Bezrobotni	25	36	30	9	58
	Emeryci	43	43	7	7	140
	Renciści	53	26	11	10	36
	Uczniowie i studenci	12	11	48	29	28
Dochody na jedną osobę	Gospodynie domowe i inni	37	31	26	6	39
	Do 649 zł	42	33	15	10	91
	Od 650 do 999 zł	35	27	24	14	79
	Od 1000 do 1399 zł	40	31	21	8	98
	Od 1400 zł do 1999 zł	27	39	18	15	87
Ocena własnych war. mater.	2000 zł i więcej	23	41	30	6	157
	Złe	46	21	19	14	71
	Średnie	39	30	21	10	282
Udział w prakt. religijnych	Dobre	23	43	26	9	311
	Kilka razy w tygodniu	40	32	28		32
	Raz w tygodniu	43	32	18	7	334
	1-2 razy w miesiącu	32	37	25	7	83
	Kilka razy w roku	21	38	32	9	121
Poglądy polityczne	W ogóle nie uczestniczy	6	39	28	27	91
	Lewica	13	51	23	12	100
	Centrum	22	40	30	8	221
	Prawica	49	25	17	8	260
	Trudno powiedzieć	29	31	25	14	83

* Wykluczono odpowiedzi: „trudno powiedzieć”, „odmowa odpowiedzi” oraz „oddane(a)m głos nieważny”